

Buletin de analiză politică

Anul II, nr. 16 (23), 22 august 2003

SUMAR

I. Analiza comunicării politice

- **Raportul SAR, între cercetare științifică și retorică politică** 3

II. Analiză politică internă

- **Analiza rezultatelor ultimului Eurobarometru realizat de Comisia Europeană** 7

III. Analiză politică internațională

- **Legitimitatea internațională după încheierea crizei irakiene**..... 10

I. Analiza comunicării politice

Raportul SAR, între cercetare științifică și retorică politică

La jumătatea lunii august a fost dat publicității de către SAR „Raportul asupra Guvernării”. Raportul cuprinde trei secțiuni: politică, economie și societate. Prima dintre aceste secțiuni tratează pe larg probleme legate de PSD și are o atitudine necondiționat critică față de partidul de guvernământ.

Caracteristici ale raportului -secțiunea politică

Modul de concepere și prezentare al secțiunii politice este apropiat de acela al unei lucrări științifice (date abundente, prezentări schematice, diagrame, tabele etc.). Așadar, intenția autoarei (Alina Mungiu-Pippidi) este de a sugera cititorului că se află în fața rezultatului unui efort real de cercetare. Stilul general pe care îl adoptă raportul în partea dedicată vieții politice este însă mai degrabă unul jurnalistic. Acest fapt este vizibil mai ales în comparație cu celelalte două secțiuni ale materialului, redactate într-un mod tipic pentru un raport concentrat asupra unei probleme.

În ceea ce privește analiza propriu-zisă din secțiunea politică, aceasta constă preponderent dintr-o descriere a realității printr-un cadru de interpretare construit înainte de adunarea datelor mai degrabă decât dintr-o succesiune de raționamente care să ducă în mod clar de la anumite premise la anumite concluzii.

Tematica textului este axată în jurul su-

gerării a trei idei care se aseamănă foarte mult cu acuzațiile pe care PNL și PD le aduc PSD:

- 1) că PSD este un partid incapabil de a governa și de a se reforma;
- 2) că susținerea electoratului pentru PSD este în scădere accentuată și
- 3) că există perspectiva ca o forță politică să depășească PSD la viitoarele alegeri.

Construcția acestor idei este simetrică: mai întâi este sugerat eșecul (existent sau previzibil) al PSD în promovarea reformei, apoi pe fondul constatării că nu există încă o forță politică capabilă să se opună PSD în alegeri, autoarea se lansează în sugestii pentru un proiect de construcție politică a unei astfel de formațiuni.

Acest mod de prezentare contrastivă este unul dintre procedeele retorice cele mai des folosite și se bazează pe o comparație aparent obiectivă între două realități, care disimulează preferința celui care face comparația pentru una dintre ele. În această situație, PSD și guvernul sunt partea care concentrează cvasi-totalitatea caracteristicilor negative pe care Alina Mungiu-Pippidi le remarcă în secțiunea sa în legătură cu realitatea politică, în timp ce PNL și PD sunt construite ca entități pozitive ale acestei realități.

Discursul despre PSD este unul al certitudinii, autoarea nu are îndoieli asupra acțiunilor în care PSD este angrenat, în timp ce în cazul PD și PNL autoarea utilizează supoziții („probabil că o alianță se va materializa”). Contrastul sugerat este între o realitate despre

care se știe totul (PSD) și una despre care se știi suficient de puține lucruri pentru ca aceasta să constituie o alternativă politică atrăgătoare (alianța/"uniunea" PNL-PD).

În ceea ce privește orientarea temporală a textului, PSD este construit exclusiv în legătură cu acțiuni încheiate sau care nu pot continua în viitor: PSD se întoarce în trecut, PSD nu se mai poate reforma etc. În contrast, când vorbește despre PNL și PD, autoarea le plasează pe terenul acțiunilor care se vor întâmpla: ele se pot alia, pot obține câștiguri politice etc.

PSD este permanent situat în partea perdanță a binomului, fie prin procedee de genul celor de mai sus, fie prin asocieri de idei implicite de-a lungul axelor tânăr-urban-progres-PNL-PD-viitor, respectiv vârstnic-rural-stagnare/regres-PSD-trecut. Această tehnică de asociere simbolică ilicită este vizibilă în modul în care Alina Mungiu-Pippidi folosește subiectul presupusei scăderi a susținerii tinerilor pentru PSD. Modul în care autoarea realizează aceste asocieri este foarte apropiat de modul în care chiar unele din formațiunile politice supuse analizei o fac: în discursul liberal un loc comun este asocierea automată a PNL cu tineretul și cu mediul urban.

În construcția raportului există o serie de deficiențe de metodă, dintre care cele mai evidente sunt următoarele: utilizarea argumentului autorității, utilizarea unor statistici irelevante pentru argumentare și ignorarea altora, generalizări dincolo de marjele uzuale pe care le permit sondajele de opinie.

Ca argument al autorității, PSD-ului i se contrapun rezultatele sondajelor de opinie într-o clasică recurgere la argumentul „vocea poporului” (de exemplu, „41% dintre intervievați consideră că fenomenul corupției a crescut după 2000”), în timp ce PNL și PD sunt construite oarecum de partea celor care reclamă corupția, nedreptatea etc. și, astfel,

sunt implicit absolvite de orice bănuială de acest fel. „Vocea poporului” funcționează doar când se poate contrapune PSD.

În ceea ce privește statisticile pe care autoarea le folosește, se poate constata o suprautilizare a lor, corelată cu încrederea nelimitată în virtuțile metodelor cantitative de analiză socială pentru orice fel de cercetare. Se utilizează statistici fără relevanță pentru problema tratată - spre exemplu, statistica percepției corupției pe categorii de ocupație este folosită exclusiv pentru a sublinia rolul PSD în creșterea fenomenului după 2000. De asemenea, sunt ignorate statistici care susțin că PNL și PD ar trebui să participe separat la alegeri (cca 25% din repondenți).

Alina Mungiu - Pippidi ignoră faptul că, în majoritate, statisticile pe care le aduce ca exemple sunt percepții publice ale fenomenelor și, în nici un caz, fenomenele însele. Astfel, autoarea ajunge în situația în care își susține o serie de afirmații categorice despre cum arată realitatea politică prin citarea unor sondaje care nu pot decât să indice cum este percepută la un moment dat realitatea politică. Uneori autoarea ia la cunoștință calitatea de indicator relativ a acestor date și are o atitudine didactic-critică față de opiniile repondenților (atunci când Alina Mungiu-Pippidi se pune în postura de analizator rațional al unor opțiuni care pentru ea sunt iraționale - preferința pentru autoritarism sau pentru partid unic); alteori - mai ales când pot constitui argumente împotriva PSD - opiniile acelorași indivizi sunt considerate indici categorici, iar autoarea transmite implicit o atitudine binevoitoare față de opiniile repondenților.

Receptarea publică

Practica editorială a mass-media în cazul unui text științific este total opusă practicii editoriale la care este supusă o declarație la o

conferință de presă pe care o face un politician. Primul tip de document este considerat valoros în sine atât din cauză că are caracteristici formale proprii textului științific, cât și prestigiul autorului/autorilor. Textul nu este așadar tratat ca partizan sau chiar dacă uneori este considerat ca o opinie între altele, nu este comentat pe același palier pe care acționează (al științificității): de exemplu, studiile medicale citate în ziare sunt comentate sub raportul spectaculozității rezultatelor, dar nu sub raportul validității științifice a datelor, a metodelor de investigație sau a corectitudinii generalizărilor statistice. În contrast cu această situație, textul emis de un politician este frecvent interpolat, comentat și segmentat prin practica introducerii subtitlurilor, deoarece este considerat ca fiind prototipul textului a cărui autoritate este discutabilă. Preceptul care stă la baza acestor raționamente este că politicianii au interese, oamenii de știință nu.

Un studiu asupra receptării raportului SAR în presa românească ne arată că tehnica de disimulare a mesajului politic într-un text științific a produs rezultatele scontate. Majoritatea ziarelor (Cotidianul, România Liberă, Evenimentul Zilei, Adevărul, Curentul) și televiziunilor citează rezultatele raportului ca pe niște date obiective, care provin dintr-o analiză imparțială și neutră. Este de subliniat că toate ziarele citează doar secțiunea întâi a raportului, adică partea care este cea mai spectaculoasă, adversativă și critică la adresa PSD. Nici un ziar nu comentează pe cont propriu rezultatele sondajelor CURS și Gallup pe care se bazează secțiunea a cărei autoare este Alina Mungiu-Pippidi. De asemenea, nici un ziar nu comentează concluziile la care autoarea a ajuns, ci le reinserează ca atare în conținutul articolelor. Practica uzuală este citarea in extenso a unor întregi fragmente din raport și inserarea în poziția de titluri și subtitluri a ideilor principale pe care respectiva

secțiune le conține. Altfel spus, tratamentul pe care l-a primit raportul este mai degrabă cel destinat unui text științific și nonchestionabil. În aceste circumstanțe, forma științifică a îndeplinit funcția de disimulare a intenției autorului și a făcut ca mesajul partizan să fie acceptat ca obiectiv și neutru. El trece de filtrul critic aplicat în general de presă tocmai datorită originii sale instituționale (o organizație care reunește mai mulți cercetători ai fenomenului politic) și formei sale (text științific).

Ca urmare, deși textul constituie în mare parte o opinie asupra realității, el este tratat ca o reflectare a realității.

În urma receptării textului, spațiul public s-a departajat net în două tabere: pe de o parte PSD, situat pe o poziție adversă raportului, iar de cealaltă parte cvasitotalitatea emițătorilor din spațiul public, cu o atitudine favorabilă raportului. Dacă atitudinea favorabilă a partidelor de opoziție (în special PNL) se poate explica prin setul specific de interese politice pe care acestea le au și pe care raportul le confirmă, reacția non-critică a presei a contribuit la crearea percepției că PSD este singurul actor politic care se opune evidenței. Acest fapt trebuie coroborat cu modul specific în care partidele de opoziție își creează identitatea politică: PNL și într-o mai mică măsură PD caută să își ancoreze identitatea electorală în zonele care au rămas după 1989 în afara influenței și controlului guvernamental. Una dintre aceste zone este societatea civilă, iar distribuția netă a atitudinilor în spațiul public a făcut ca asocierea dintre PNL, PD, presă și societatea civilă să pară naturală și să refacă simbolic aliniamentele politice pe care era organizat sistemul politic în 1990.

În concluzie, raportul este orientat strategic înspre obținerea de efecte asupra receptorului și folosește caracteristicile formale ale textului doar pentru a sugera că baza pentru

concluziile la care ajunge autoarea este una științifică. Textul este normativ și sugerează implicit receptorului partea de care trebuie să se situeze, putând fi astfel caracterizat drept tendențios. Tendențiozitatea sa este cu atât mai eficientă cu cât este mai disimulată. În ceea ce privește efectele pe care raportul le-a avut, acestea subliniază maleabilitatea mediului politic românesc și incapacitatea sistematică a presei de a se constitui într-un pol autonom de reflecție față de evoluțiile politice.

Recomandări

1. PSD trebuie să își mențină poziția conform căreia secțiunea semnată de Alina Mungiu-Pippidi este tendențioasă, însă este necesar ca în polemica pe marginea acestei probleme să nu recurgă la atacuri personale, deoarece acestea scad audiența de care s-ar putea bucura reacția PSD.

2. PSD trebuie să sublinieze că practica

separării între partidul care este la guvernare și opoziția politică nu trebuie să se transforme într-o separare pe de o parte între PSD și restul sistemului politic aliat cu societatea civilă, iar pe de altă parte între PSD și zonele din societatea civilă care pot furniza semnale utile partidului (institute independente/think-tank-uri). Această separare este în detrimentul dezvoltării democrației și este artificial indusă de unii actori politici.

3. Este previzibil faptul că în viitor PSD va mai face obiectul și altor rapoarte de analiză politică, aparținând unor institute interne sau internaționale. Dacă rapoartele/analizele vor avea un caracter tendențios, acestea trebuie demontate printr-o analiză științifică realizată de institute cu credibilitate.

4. Pentru a se evita politizarea temei sondajelor de opinie, ar putea fi constituită o autoritate independentă care să valideze cercetările sociologice, dar mai ales modul în care acestea sunt prezentate cetățenilor.

II. Analiză politică internă

Analiza rezultatelor ultimului Eurobarometru realizat de Comisia Europeană

Instrumentul de cercetare denumit Eurobarometru sondează periodic sprijinul pentru aderare, schimbările de atitudine față de problematica europeană, oferind o excelentă bază de analiză comparativă a situației politice și sociale, prin prisma percepției cetățenilor, din statele membre ale Uniunii sau din cele candidate. Acest sondaj este realizat semestrial la comanda Comisiei Europene, constituindu-se într-un instrument util, întrucât oferă factorilor de decizie și cetățenilor europeni date despre opinia publică din țările candidate. Totodată, din rezultatele Eurobarometrului se desprind câteva criterii fixe de evaluare a țărilor candidate, care favorizează, în timp, comparații utile pentru analiză, atât între țările candidate, cât și între acestea și statele membre.

În acest material prezentăm Eurobarometrul statelor candidate, datele din teren fiind culese în luna mai a.c.

Satisfacția față de nivelul de trai

Potrivit rezultatelor ultimului Eurobarometru, mai puțin de 40% din români pot spune că sunt mulțumiți de viața lor, procentul fiind chiar mai mic față de cel din toamna anului trecut.

Prima explicație ar fi că, deși se poate vorbi despre o creștere economică, în România continuă să se înregistreze cel mai mic **venit mediu pe cap de locuitor** dintre cele treisprezece țări candidate la Uniunea Europeană

- 5.200 de euro, cu aproape 1.000 de euro mai puțin decât în Bulgaria. Aproape jumătate din români spun că nivelul lor de trai s-a înrăutățit în ultimii cinci ani, numai 19% vorbesc de o îmbunătățire. Totuși, în următorii cinci ani, 41% se așteaptă să trăiască mai bine, în timp ce un sfert din români sunt în continuare pesimiști.

A doua explicație a specialiștilor pentru pesimismul românilor rezultă din corelația puternică dintre nivelul de satisfacție economică și indicatorul GINI (indicator al inegalității de venit): cu cât indicatorul GINI este mai ridicat (decalajul dintre venituri este mai mare), cu atât nemulțumirea crește. De asemenea, sunt de luat în calcul o serie de disparități regionale la nivelul venitului pe cap de locuitor. Regiunea Bucureștiului înregistrează un venit cu 40% mai mare decât media națională, respectiv cu 85% peste nivelul celor mai sărace zone ale României. Datele se reflectă și în variația de status profesional a grupelor de populație intervievate. Astfel, oamenii de afaceri și politicienii sunt cei mai mulțumiți de nivelul de trai și cei mai optimiști în privința integrării, pe când șomerii și pensionarii sunt pesimiști și nemulțumiți de situația lor economică.

Potrivit Eurobarometrului, 11 din cele 13 candidate au un venit pe cap de locuitor sensibil mai mic decât cea mai săracă țară comunitară, Grecia, care are un produs intern brut similar cu cel al Sloveniei. În condițiile în care nivelul mediu din actuala Uniune Euro-

peană, cu 15 membri, este de 22.500 de euro pe cap de locuitor, este evident că va fi nevoie de foarte mulți ani (unii vorbesc de 80) - de creștere economică susținută (în jur de 5% pe an) pentru recuperarea decalajului. Media UE va coborî odată cu includerea de la 1 mai 2004 a primelor 10 state candidate.

Topul problemelor la nivel național

Pentru țările membre, în topul celor mai importante probleme se află **pacea și securitatea**, după care terorismul și imigrația ilegală, acestea rămânând ca priorități doar pentru jumătate dintre țările candidate. Cea mai importantă problemă pentru țările candidate rămâne **securitatea economică și socială** a individului (în primul rând șomajul, situația economică, inflația), terorismul și imigrația ilegală fiind situate pe un plan secund. Dacă pentru toate celelalte țări candidate, șomajul se situează pe primul loc, prima problemă a românilor este creșterea **prețurilor/inflația**. Explicația specialiștilor este aceea că România a rămas ultima din Europa Centrală și de Est care nu a reușit să reducă inflația sub 10%, iar întârzierea restructurării în economie ar fi o posibilă cauză.

Agenda socială a problemelor se reflectă în preferința românilor de a regăsi tematicile economico-sociale în jurnalele de știri, în special cele TV, în care românii au cea mai mare încredere. Pe primul loc se situează problemele sociale, apoi cele naționale, economice și cele referitoare la UE. Cu toate acestea, în topul priorităților care ar trebui soluționate se află lupta împotriva sărăciei și a excluderii sociale, lupta împotriva crimei organizate și menținerea păcii.

Nivelul de informare față de UE

Dintre țările candidate, se constată că

românii sunt unii dintre cei mai mari consumatori de televiziune, având și o încredere foarte ridicată, dar au în același timp cel mai scăzut interes pentru presa scrisă dintre toate țările candidate. Ultimul Eurobarometru arată că **gradul de informare** elementară privind Uniunea Europeană este foarte redus pe ansamblul țărilor candidate. Cel mai cunoscut este drapelul UE, în proporție de 66%. În afară de turci, românii sunt cel mai slab informați în privința procesului de aderare. Astfel, 90% din populație știe că România și-a depus candidatura pentru aderare, în celelalte țări proporția fiind apropiată de 100%. 68% din populație recunoaște că nu este informată prea bine sau chiar deloc în privința procesului de aderare, despre politica UE sau instituțiile europene.

Cu toate acestea, românii sunt printre cei mai entuziaști candidați la aderarea la Uniunea Europeană. Astfel, șapte din zece români sunt de părere că aderarea țării noastre la UE este un lucru bun, iar în cazul unui referendum, 83% dintre români ar vota pentru aderarea României la UE. Trei sferturi dintre români sunt în favoarea înlocuirii leului cu moneda unică europeană, odată ce România va deveni membră a Uniunii, iar 73% consideră că ar trebui să existe o Constituție Europeană. Românii își exprimă o adeziune peste medie referitor la statutul de a fi european, ei declarând că se simt în egală măsură europeni și români. Procentul este unul dintre cele mai ridicate, concurându-l pe cel al țărilor care vor intra în primul val.

Referitor la **beneficiile integrării**, 40% din români cred că vor avea mai multe avantaje decât dezavantaje. Acestea se diferențiază în beneficii personale pe care le-ar putea aduce integrarea și avantaje pe care le-ar putea avea România în urma procesului de integrare. Astfel, majoritatea cetățenilor (peste 70%) consideră că UE ar ajuta Româ-

nia din punct de vedere financiar și, prin urmare, ar contribui la creșterea nivelului de trai și i-ar îmbunătăți imaginea în Europa. Românii sunt cei mai încrezători cetățeni din țările candidate în ajutorul pe care l-ar putea acorda UE. **Topul problemelor în care ar dori să se implice cel mai mult UE ar fi în domeniul politicii de ocupare a forței de muncă, a celei educaționale și în domeniul protecției sociale.** Cu toate acestea, marea majoritate consideră că doar politicienii ar putea avea acces la beneficiile pe care le-ar oferi integrarea. În schimb, tinerii, persoanele cu venituri peste medie și educație superioară, sunt categoriile de populație care consideră că integrarea este cea mai avantajoasă. Totodată, ei sunt mulțumiți de ceea ce au făcut liderii politici în acest domeniu. Mai mult, ei ar dori ca UE să joace un rol mai activ în viața lor.

Raportul Comisiei Europene consemnează faptul că entuziasmul vine însă și dintr-un nivel scăzut de cunoaștere a costurilor și a schimbărilor pe care le-ar putea aduce statutul României de membru al UE. Chiar și autoritățile se feresc să vorbească prea mult despre costuri și implicații, de teama apariției unor reacții adverse, precum în Polonia sau Letonia.

Încrederea în instituții

Majoritatea țărilor candidate își exprimă în primul rând încrederea în armată (sau poliție, organizații caritabile), justiție și UE, România fiind singura țară care așează pe primul loc încrederea în organizațiile religioase, apoi în armată și în UE (mai ales în Parlamentul European și Comisia Europeană). Cea mai semnificativă scădere a încrederii s-a înregistrat în privința Parlamentului, ea fiind core-

lată cu creșterea nemulțumirii față de modul în care funcționează democrația în România. Această corelație este cea mai puternică în rândul oamenilor de afaceri și al tinerilor, al persoanelor cu un nivel ridicat de educație și cu un venit peste medie, care își exprimă o încredere deplină în instituțiile europene.

Concluzii

După cum se observă, românii rămân dintre cei mai fervenți susținători ai aderării, cu toate că sunt foarte slab informați în privința beneficiilor și a costurilor integrării. Susținerea integrării este strâns corelată cu încrederea pe care o au românii în UE, considerând că este o instituție ce poate contribui la creșterea nivelului lor de trai, în primul rând. Cu toate acestea, există câteva categorii de populație diferențiate în funcție de statutul profesional, vârstă 18-35 de ani, educație superioară, venit peste medie, care sunt mulțumiți de ceea ce a făcut guvernarea în acest domeniu și sunt foarte receptivi la informații referitoare la politica europeană.

Mesajul referitor la beneficiile și costurile integrării ar trebui prin urmare diferențiat pentru categoriile de populație cu educație medie, venituri spre medie, vârstă peste 40 de ani care văd politica de integrare europeană din perspectiva beneficiilor personale, în special de natură economică pe care le-ar putea aduce Uniunea.

Pentru celelalte categorii de populație (tineri, oameni de afaceri, persoane cu venituri ridicate, educație peste medie), mesajul ar trebui construit pe realizările de până în prezent, încercând să se prezinte totodată beneficiile și costurile pe care le-ar implica statutul de membru UE.

III. Analiză politică internațională

Legitimitatea internațională după încheierea crizei irakiene

La câteva luni de la declanșarea crizei irakiene lucrurile par a lua o turnură favorabilă edificării unei noi construcții internaționale în jurul ONU. Deși poziția Statelor Unite și a aliatului lor britanic a fost contestată de țări importante ale Uniunii Europene (Franța și Germania), dar și din alte regiuni ale lumii (Rusia și China), desfășurarea rapidă a evenimentelor, dar și deschiderea americanilor pentru negocierea unui cadru legal unanim recunoscut de principalii actori internaționali, au condus la existența, în acest moment a unei legitimități bazate nu atât de mult pe respectarea normelor dreptului internațional, cât pe acceptarea unei stări de fapt incontestabile.

1. Morala războiului în afara legitimității internaționale

Intervenția militară a Statelor Unite în Irak a ridicat încă de la început problema unei justificări adecvate. Aceasta a fost dată de prezumția existenței unor arme de distrugere în masă care ar fi putut fi folosite abuziv de către regimul dictatorial de la Bagdad în scopul atingerii unor scopuri obscure în relațiile cu țările din regiune, în special cu Israelul. Deși vinovația regimului de la Bagdad în acest caz a fost mult trâmbițată, nici experții în dezarmare ai ONU, nici experții coaliției nu au oferit dovezi concrete ale existenței unor astfel de dispozitive pe teritoriul Irakului, informațiile având un grad mare de speculație și exagerare. Totuși, o altă motivație a

intervenției în Irak a fost înlăturarea unui regim dictatorial sângeros, care avea un potențial de pericolozitate sporită pentru populațiile din regiune, mai ales că, în trecut, folosisese arma chimică împotriva minorității kurde, exploatând prilejul oferit de un război fratricid cu Iranul. Aceasta din urmă motivație a fost cea care a rezistat cel mai mult în fața contestării internaționale.

Demarată în urmă cu doi ani, cruciada americană împotriva terorismului a avut în vedere anihilarea așa zisei axe a răului, formată din Irak, Iran și Coreea de Nord. În viziunea administrației americane, aceste țări urmăresc înzestrarea cu arme de distrugere în masă (chimice, biologice, nucleare) în scopul atingerii unor interese particulare, cum ar fi o marjă mai mare de negociere cu actorii importanți, o capacitate sporită de intimidare a adversarilor sau chiar supraviețuirea regimului la putere. Toate aceste ipoteze au fost întărite de rapoarte ale serviciilor secrete prin care se demonstra acțiunea determinată a regimurilor respective în direcția înarmării. Cum, pe plan internațional, principalele puncte de convergență ale majorității statelor sunt dezarmarea, întărirea securității și bunele relații dintre state, poziția statelor acuzate este foarte greu de apărat. În acest context, ostracizarea lor, deși graduală, a fost întotdeauna o constantă a politicii majorității statelor lumii. Cu toate acestea, în momentul luării unor decizii radicale în privința situației lor de către Statele Unite, ceilalți actori relevanți au avut o poziție divergentă.

Poziția divergentă a actorilor relevanți de pe scena internațională se dovedește în prezent o strategie de expectativă bine calculată. În cazul unui eșec al campaniei militare anglo-americane, ceilalți actori ar fi apărut ca o alternativă de menținere a legitimității internaționale, în locul unei acțiuni văzute ca un atentat la statu-quo-ul anilor '90. În momentul succesului acestei acțiuni, statele respective au revenit la masa negocierilor, acțiune facilitată de particularitatea poziției de forță a americanilor, care a fost combinată cu deschiderea față de ceilalți parteneri. Astfel, în ciuda pozițiilor divergente, lucrurile nu s-au schimbat prea mult la nivelul relațiilor dintre actorii relevanți în urma crizei irakiene. Dacă facem o comparație între schimbarea raporturilor ruso-americane după 11 septembrie 2001 și divergențele dintre cele două state în timpul crizei irakiene, putem observa ca aceste divergențe sunt complet irelevante din punct de vedere strategic în relațiile dintre ele.

În aceasta situație, deși, conform normelor internaționale ne aflăm într-o situație lipsită de legitimitate, în care un stat este ocupat abuziv de alte state, fără a exista o decizie formală a Consiliului de Securitate în acest sens, sistemul ONU continuă să funcționeze. Avem de-a face, așadar, cu acceptarea unei situații de fapt de către toți actorii relevanți, deși poziția lor subminează legitimitatea formală a sistemului. Astfel, se relevă faptul că nu există la ora actuală o jurisdicție internațională a vreunui organism supranațional asupra statelor puternice și, că, de fapt, avem de-a face cu un Directorat al celor Cinci (membrii Consiliului de Securitate) care reglementează situația prin intermediul instrumentelor oferite de ONU. Situația păstrează statu-quo-ul anterior, dar îi dă o nuanță pronunțată de imoralitate, în sensul că fiecare stat puternic urmărește realizarea intereselor proprii prin intermediul rolului jucat în instituțiile inter-

naționale. Rolul SUA fiind mai mare, se creează impresia unei supremații americane asupra sistemului internațional.

2. Situația actuală - remiza internațională și lipsa legitimității interne

În situația de față fiecare actor implicat în dezbatere pare satisfăcut, cel puțin în parte de rezultatul intervenției în Irak. Statele coaliției sunt învingătoare și au rolul principal în reconstrucția țării și elaborarea noului cadru instituțional, iar statele concurente au fost cooptate, prin intermediul ONU, în planul de reconstrucție a țării, având asigurată o parte din beneficiile aferente. Totuși, în plan intern, statele învingătoare au de soluționat o serie de probleme de legitimitate în fața cetățenilor lor.

Intervenția pe teritoriul altor state a avut un efect de bumerang asupra conceptului de suveranitate națională. Odată lezată, suveranitatea nu mai poate fi nelimitată, ca în trecut, și depinde tot mai mult de influența instituțiilor internaționale și a statelor puternice. Astfel, orice regim dictatorial se poate simți amenințat de o intervenție externă ce vizează incompatibilitatea sa cu modelul democratic impus de Statele Unite și Uniunea Europeană, atâta timp cât el constituie o amenințare sau o stavilă în calea expansiunii acestui model. În același timp, însă, disoluția suveranității naționale are efecte și asupra statelor ce intervin. Guvernele naționale își extrag legitimitatea prin intermediul votului liber exprimat al cetățenilor. Ele conferă, la rândul lor, legitimitate sistemului internațional, prin reprezentativitatea pe care o exercită în numele corpului electoral național. Prin pierderea atributului suveranității naționale, statele puternice sunt, la rândul lor expuse pericolului interferenței altor state în problemele lor interne. De aceea statele puternice operează

cu standarde duble, preferând sa-și păstreze suveranitatea națională neatinsă (cu unele excepții în cazul statelor Uniunii Europene) în timp ce susțin intervenția în statele cu probleme.

În practică, standardele duble nu par să funcționeze atât de eficient peste tot. În cazul Statelor Unite, lipsa unor dovezi concludente a existenței armelor de distrugere în masă a fost ușor de contracarat datorită coeziunii care continuă să existe în spatele președintelui George W. Bush și a administrației republicane. Democrații nu pot decât să se mulțumească cu un loc secund, singura alternativă fiind o opoziție clară care ar aduce doar voturile unei minorități anti-război. În cazul Marii Britanii, poziția premierului Blair pare destul de slabă, ca urmare a afirmațiilor anterioare care nu-și mai găsesc o acoperire în prezent și sunt aspru dezbătute. Singurul sprijin mai poate veni doar datorită simpatiei publice față de un act vizionar, irațional, dar profund moralizator conform sistemului occidental de valori.

Ultimele evenimente internaționale au demonstrat însă că lipsa legitimității formale nu mai constituie un impediment serios în calea determinării statelor puternice de a lua anumite măsuri ce se impun la un moment dat. În cazul Liberiei, comunitatea internațională a presat regimul de la putere să facă concesii, până când acesta a cedat puterea politică în favoarea grupurilor rebele. În cazul atentatului de la reprezentanța ONU din Bagdad (19 august a.c.), efectul ar putea fi o și mai mare convergență a principalilor actori internaționali în lupta împotriva terorismului internațional. Astfel, în loc să obțină un efect de intimidare, atentatul terorist a slăbit, de fapt, poziția teroriștilor, care ieșiseră temporar din topul știrilor internaționale. De acum încolo ei vor trebui să suporte acțiunea concertată a comunității internaționale.

3. Implicații pentru România în cazul unor noi conflicte

România s-a situat încă de la început pe o poziție favorabilă obiectivelor sale de aderare la NATO și UE: susținerea intervenției militare a coaliției. Deși poziția respectivă a fost contestată de unii membri ai UE (Franța), lucrurile au evoluat către o poziție mai nuanțată, în sensul că România, spre deosebire de Polonia, nu a participat cu forțe combătute în Irak și nici nu a primit un statut privilegiat post-conflict. Această poziție pare avantajoasă atât pentru integrarea în NATO cât și pentru integrarea în UE, cea din urmă fiind într-un proces intens de redefinire a unei identități de apărare proprii.

În cazul continuării operațiunilor americane în direcția anihilării celorlalte două state din Axa Răului (Iran și Coreea de Nord), ba chiar a altor state din regiune considerate periculoase (Siria, Libia), România trebuie să adopte o conduită consecventă față de poziția anterioară.

Cu toate acestea, nu trebuie adoptată o poziție rigidă de condamnare și susținere a soluției militare pentru rezolvarea acestor probleme, ci o poziție mai nuanțată.

După toate indiciile, în chestiunea nord-coreeană Statele Unite susțin o negociere punctuală cu regimul de la Phenian, cu implicarea actorilor regionali China și Federația Rusă și nu o intervenție militară directă. Cum între Uniunea Europeană și Statele Unite nu există în acest moment divergențe majore în abordarea problemei nord-coreene, România nu va avea dificultăți în poziționarea internațională față de această problemă.

În problema Iranului, Statele Unite au adoptat o politică de neimplicare directă și de sprijinire a grupurilor disidente de pe teritoriul acestei țări. Deși a avut relații foarte bune cu Iranul în trecut, România nu se mai bucură

de aceeași situație privilegiată. Totuși, și în această situație, poziția trebuie să fie reținută, favorizând o renunțare negociată a regimului de la Teheran la pretențiile de putere nucleară emergentă.

În ceea ce privește situația din restul Orientului Mijlociu, România trebuie să încurajeze negocierile dintre Israel și țările ostile

din zona (Siria, Liban), fapt posibil datorită relațiilor bune cu ambele părți. Aceste relații pot fi folosite eficient ca parte a efortului american de implementare a foii de parcurs (roadmap) convenite în luna iunie a.c.. Într-o astfel de configurație acțiunea ar veni în sprijinul efortului de integrare a României în structurile euro-atlantice.
